

EUROPEAN CENTRE
FOR MINORITY
ISSUES KOSOVO

POLICY BRIEF

19. JANUAR 2015.

STVARANJE RADNOG AMBIJENTA UNUTAR VLADE KOSOVA

O ECMI Kosovu

ECMI Kosovo je vodeća nevladina organizacija, koja se bavi pitanjima manjina na Kosovu, sa ciljem da razvije inkluzivne i reprezentativne institucije odgovorne za pitanja zajednica, koje podržavaju stabilno i multi-etničko Kosovo. ECMI Kosovo doprinosi razvoju, jačanju i implementaciji relevantnog zakonodavstva podržava institucionalizaciju vladinih tela koja predstavljaju zajednice i povećava kapacitet aktera civilnog društva i vlade kako bi sarađivali na konstruktivan i održiv način.

REZIME

Nova kosovska koaliciona vlada spaja Demokratsku partiju Kosova (*Partia Demokratike e Kosovës* – PDK) i Demokratsku ligu Kosova (*Lidhja Demokratike e Kosovës* – LDK), dve najveće stranke sa albanske strane, sa Srpskom listom, kao apsolutnom pobednicom izbora među srpskim biračkim telom na Kosovu, koju je podržala vlada Srbije. Kao takva, ova vlada ima potrebnu političku težinu za rešavanje mnogih velikih i kompleksnih pitanja koja joj predstoje. Međutim, konstantne izjave predstavnika Srpske liste u kosovskoj vladi, koje ili dovode u pitanje ili direktno ignorišu postojanje Republike Kosovo, dovele su u opasnost prethodno uspostavljen *modus vivendi* između albanske većine i srpskih ministara u kosovskim vladama. Trenutno, ovoj vladi nedostaje koherentnost i politički konsenzus da prevaziđe političke razlike u svojim redovima.

Ova situacija dovodi do podgrejanih reakcija među političkim strankama u opoziciji, predstavnicima kosovske inteligencije, civilnim društvom, i javnim mnjenjem uopšte. Ovakvo stanje etničke konfrontacije može dovesti do situacija i incidenata koji su nepredvidivi i teško je nositi se sa njima u kritičkom trenutku kosovskih napora ka unutrašnjoj stabilizaciji i integraciji u Evropsku uniju.

Međutim, tokom ovih uznemirujućih dešavanja, javlja se hitna potreba za stvaranjem konsenzusa o radnim odnosima između albanskih i srpskih predstavnika u kosovskoj vladi, a u rangu sa trenutnim naporima EU da kreira konstruktivne radne odnose između vlada Kosova i Srbije. Ustav Kosova definiše državu kao multi-etničko društvo sa simbolima, koji ne predstavljaju nijednu zajednicu posebno, i ima jasne odredbe koje se tiču zastupljenosti manjinskih zajednica u kosovskoj vladi. Ovim odredbama je predviđeno da se spreči podizanje etničkih tenzija i da se delom pomogne smirivanju trenutnih razmirica. Drugi ključni element je potreba da se napravi jasna razlika između stavova i izjava vladinih zvaničnika kao predstavnika vlade Kosova, tj. u njihovom javnom i službenom svojstvu, i izjava i stavova predstavnika političkih stranaka, koje odražavaju političke aspiracije tih stranaka, tj. u svojstvu zvaničnika političke stranke. Angažman EU, Sjedinjenih država i drugih međunarodnih aktera je imperativ za smirivanje ove situacije.

KRATAK PREGLED SITUACIJE

U decembru 2014., posle skoro 6 meseci političkog zastoja, koji je usledio nakon junskih parlamentarnih izbora na Kosovu, PDK i LDK su došle do dogovora da uspostave koalicionu vladu. Dve stranke, koje zajedno imaju više od polovine mesta u Skupštini, dogovorile su se na kraju sa Srpskom listom, koja zauzima 9 od 10 mesta u Skupštini. Dana 9. decembra 2014., Skupština je odobrila novu koalicionu vladu predvođenu predsednikom LDK-a, Isom Mustafom.

Predstavници manjinskih zajednica su prilično zastupljeni u vladi. Branimir Stojanović, bivši gradonačelnik Gračanice, je zamenik premijera, dok je Aleksandar Jablanović ministar za zajednice i povratak, a Ljubomir Marić ministar administracije lokalne samouprave. Jablanović je predsednik Srpske liste i bio je član Skupštine Srbije pre svog

imenovanja za ministra, dok je Marić bio član srpskog Upravljačkog tima za Asocijaciju/Zajednicu većinski srpskih opština. Resim Demiri iz bošnjačke koalicije VAKAT je minister bez portfelja, dok je Mahir Jaadžilar iz Turske demokratske partije Kosova bio ponovo imenovan na svoju poziciju ministra javne uprave. Dogovor o vladi je takođe predvideo najmanje šest dodatnih pozicija zamenika ministara za Srpsku listu.

Srpska lista okuplja nekoliko stranaka i inicijativa, koje zastupaju srpsku zajednicu na Kosovu, i jedina je srpska stranka koju direktno podržava vlada Srbije. Potonja je pozvala kosovske Srbe da glasaju samo za Srpsku listu. Tokom izbora, Srpska lista je osvojila 90% glasova srpske zajednice na Kosovu, promenivši drastično političku klimu kod kosovskih Srba, posebno južno od reke Ibar, gde su dominirale Srpska liberalna stranka (SLS) i neke druge stranke. SLS je imala pragmatično političko stanovište, koje se fokusiralo na poboljšanje života kosovskih Srba, i izbegavala je pitanja nezavisnosti Kosova. Međutim, i onda kada bi se suočila sa tim pitanjem, uzimala je nezavisnot Kosova za „realnost”. U skladu sa zvaničnim stavom srpske vlade, Srpska lista tvrdi da radi unutar okvira Rezolucije 1244 i da ne priznaje nezavisnot Kosova. Postojala je nada da bi, kao deo vlade, Srpska lista mogla usvojiti nešto pragmatičniji stav, ali njeni ministri se uzdržavaju od eksplicitnog priznavanja nezavisnosti Kosova kada se nađu suočeni sa tim problemom.¹

Ovo dovodi do neobične konstelacije kosovske vlade, koju čine srpski ministri koji ne priznaju nezavisnost Kosova. Nešto posle Nove godine, tenzije su porasle nakon što su protesti, koje su organizovali aktivisti Samoopredeljenja (*Vetëvendosje*) i NVO „Poziv majki”, sprečili grupu Srba, koje su demonstranti optuživali da su zločinci i da su bili deo represivnog režima 1990-ih, da uđu u srpsku pravoslavnu crkvu u Đakovici za božićnu liturgiju.² Nakon ovog događaja, ministar za zajednice i povratak, Jablanović, dao je izjavu u kojoj je prozvao demonstrante, od kojih su neki bili majke onih koji su bili ubijeni ili nestali tokom sukoba 1997–99. — „divljacima”. Dana 10. januara, aktivisti Samoopredeljenja i NVO „Poziv majki”, kojima se pridružilo još nekoliko stotina građana, organizovali su drugi protest u Đakovici tražeći da premijer Mustafa razreši ministra Jablanovića njegovih dužnosti u vladi.³

Iako je Mustafa pokušao da ublaži ton i retoriku Jablanovića, a i sâm Jablanović je tvrdio da su njegove izjave pogrešno protumačene s obzirom da su se one odnosile samo na nasilne elemente među demonstrantima, raste pritisak opozicionih stranaka, medija, civilnog društva, čak i članova vladajuće koalicije na premijera da smeni Jablanovića. Da navedemo samo nekoliko primera: Samoopredeljenje je optužilo Jablanovića za „vređanje žrtava rata” i prozvalo ga „*persona non grata*”, tražeći od Mustafe da ga razreši dužnosti ministra;⁴ Mimoza Kusari-Ljilja, gradonačelnica Đakovice, smatra da je „neprihvatljivo” da

¹ <http://expresskosova.com/lajme/jabllanoviq-edhe-si-minister-kosoven-e-emerton-kosovo-i-metohija.html>

² <http://www.ecmikosovo.org/?p=5989>

³ Za više informacija videti sledeću izjavu <http://www.ecmikosovo.org/?p=5992>

⁴ <http://www.balkaninsight.com/en/article/more-calls-for-minister-resignation-over-djakovica-events>

se vlada Kosova ne oglašava po pitanju Jablanovića i njegovih kontroverznih izjava;⁵ dečanska grana Lige istoričara *Ali Hadri* uputila je pismo Mustafi zahtevajući od njega da smeni Jablanovića sa njegove pozicije;⁶ ombudsman Republike Kosovo je zvanično ocenio Jablanovićevu izjavu kao diskriminatornu prema albanskom narodu jer je koristio šovinistički govor i govor mržnje srpskog državnog aparata tokom sukoba 1997-99. i usled toga zatražio Jablanovićevu smenu.⁷ Na sednici vlade, koja je prenošena uživo na televiziji, minister dijaspore, Valon Murati, insistirao je da vlada objavi osudu stavova koje je izneo Jablanović, posle čega je Mustafa bio primoran da pozove svoje ministre da ne koriste sednice vlade za skupljanje političkih poena.⁸ Dana 16. januara 2015., premijer Mustafa je konačno prozvao Jablanovićevu izjavu nesmotrenom i rekao da je vreme da se izgrade mostovi saradnje, a ne da se produbljuje mržnja. On je dodao da bi vlada sarađivala sa Srbijom na nestalim licima i prenošenju tela onih koji su ubijeni nazad na Kosovo.⁹

U ovom kontekstu, mediji i opozicione stranke prate svaki korak srpskih ministara u vladi i uporno otkrivaju nedoslednosti unutar kosovske vlade u vezi sa stanovištem srpskih ministara o statusu Kosova. Posebno kontroverzni su pominjanje, ne samo Jablanovićevo nego i Marićevo, Kosova kao „Kosova i Metohije” (što je srpska oznaka koja podrazumeva da je Kosovo deo Republike Srbije),¹⁰ skorašnji incident kada je Internet stranica opštine Gračanica objavila da je spomenik srednjovekovnom srpskom kralju Milutinu, koji je skoro otkriven u ovoj opštini, jedini takve vrste u Srbiji,¹¹ ili činjenica da kandidat Srpske liste za izbor gradonačelnika u Gračanici ne priznaje nezavisnost Kosova.¹² Dalje, mediji i opozicione stranke su žestoko kritikovali činjenicu da srpski ministri navodno ne raspolažu važećim kosovskim ličnim kartama.¹³

Pored toga, poseta premijera Srbije, Aleksandra Vučića, i velika delegacija srpskih ministara većinski srpskim opštinama na Kosovu 14. januara 2015. izazvala je nevolju. Iako je Vučić izbegavao da daje odvažne izjave u vezi statusa Kosova u svojim govorima kosovskim Srbima,¹⁴ iskritikovao je što se nije sastao sa svojim kosovskim pandanom, što je Vučić smatrao nepotrebnim s obzirom da će se oni sastati u Briselu u okviru procesa Briselskog dijaloga koji im predstoji. Vučić je takođe izbegavao da odgovori na pitanja

⁵ <http://www.gazetaexpress.com/lajme/kusari-lila-eshte-e-papranueshme-heshtja-e-qeverise-ndaj-deklaratve-te-ministrit-te-saj-jabllanovic-video-73607/>

⁶ <http://www.rtklive.com/en/?id=2&r=308>

⁷ <http://www.ombudspersonkosovo.org/en/news/Ombudspersons-response-towards-statement-of-Kosovo-Prime-Minister-1308>

⁸ <http://koha.net/?id=27&l=40721>

⁹ <http://koha.net/?id=27&l=41012>

¹⁰ Za Jablanovićevo pominjanje „Kosova i Metohije”, videti <http://expresskosova.com/lajme/jabllanovic-edhe-si-minister-kosoven-e-emerton-kosovo-i-metohija.html>. Za Marićevo, videti <http://koha.net/?id=27&l=40520>.

¹¹ <http://koha.net/?id=27&l=40510>

¹² <http://koha.net/?id=27&l=40704>

¹³ <http://koha.net/?id=27&l=40550>

¹⁴ http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2015&mm=01&dd=14&nav_category=640&nav_id=946632

povezana sa mogućim srpskim priznavanjem Kosova nazivajući sva takva očekivanja „snovima” i ignorisao je pitanja koja se tiču mogućeg javnog izvinjenja Srbije Kosovu za događaje iz 1997-99., koji su kulminirali ratom na Kosovu.¹⁵ Mediji su takođe preneli da je zamenik premijera, Stojanović, bio deo gomile, koja je entuzijastično pozdravila Vučića tokom njegove posete, i da je aplaudirao kada je Vučić rekao „Kosovo je kolevka Srbije”.¹⁶

PREPORUKE ZA UBLAŽAVANJE TRENUTNE POLITIKE ETNIČKIH KONFRONTACIJA

A) Ustavne odredbe, uključujući one koje se tiču zastupljenosti zajednica u vladi Kosova

Barem deo trenutnih kontroverzi, koje su povezane sa učestvovanjem Srpske liste u vladi Kosova, može biti ublažen upućivanjem na kosovski legalni okvir, koji je postavio koncept multi-etničke države pre svega kako bi se sprečio porast etničkih tenzija.

Ustav Kosova propisuje da vlada Kosova mora imati bar jednog ministra iz zajednice kosovskih Srba i jednog ministra iz druge nevećinske zajednice. Ukoliko ima više od 10 ministara, kao što je to slučaj u novoformiranoj vladi, najmanje 2 ministra treba da zastupaju zajednicu kosovskih Srba. I na kraju, Ustav kaže da ministri iz srpske zajednice moraju da budu imenovani posle „konsultacija sa strankama, koalicijama ili grupama koje predstavljaju zajednice koje ne čine većinu na Kosovu”. Ako dolaze izvan Skupštine Kosova, „za ove ministre i zamenike ministara se zahteva službeno odobrenje većine poslanika Skupštine koji pripadaju strankama, koalicijama, građanskim inicijativama i nezavisnim kandidatima, koji su se izjasnili kao predstavnici relevantne zajednice”.¹⁷ Sve ovo sugeriše da je, sa trenutnom podelom mesta u Skupštini Kosova, gde Srpska lista zauzima 9 od 10 srpskih mesta, Srpska lista neizbežan partner u vladi koji zastupa srpsku zajednicu. Ukoliko bi premijer Mustafa podlegao pritisku i smenio jednog od ministara iz Srpske liste, što bi bilo u okviru njegovih ustavnih nadležnosti, (član 94.4), to bi u velikoj meri rezultiralo povlačenjem Srpske liste iz vlade Kosova i gubitkom podrške apsolutne većine srpskih članova Skupštine. Kao takav, scenario u kojem Mustafa smenjuje Jablanovića je malo verovatan s obzirom da bi to bilo politički neshvatljivo i dovelo bi do drugog zastoja.

U kosovskim medijima je bilo i mnogo spekulisanja u vezi kosovskog državljanstva Jablanovića i drugih srpskih ministara i osude zbog njihovog učestvovanja u vladi Kosova. Na ovo pitanje je, međutim, adekvatno odgovoreno odlukom kosovske Centralne izborne komisije da potvrdi Srpsku listu i njenu listu kandidata. Prema članu 29 Zakona o opštima izborima na Kosovu, kandidati za izbore na lokalnom i centralnom nivou moraju da se pojave na biračkom spisku Centralne izborne komisije. Kako bi se tamo pojavili, oni moraju (a) da budu državljani Kosova, (b) da žive izvan Kosova i da su napustili Kosovo 1. januara 1998. ili kasnije, pod pretpostavkom da su ispunili kriterijume za kosovsko

¹⁵ <http://koha.net/?id=27&l=40804>

¹⁶ <http://koha.net/?id=27&l=40954>

¹⁷ Ustav Republike Kosovo, članovi 96.3, 96.4 i 96.5.

državljanstvo, ili (c) da su dobili status izbeglice 1. Januara 1995. ili kasnije i imaju pravo na registraciju u Centralni registar kao građani/stanovnici Kosova.¹⁸ Dakle, potvrda Srpske liste i njene liste kandidata od strane Centralne izborne komisije znači da kandidati iz Srpske liste imaju pravo da budu izabrani kao članovi Skupštine i imenovani za ministre.

B) Stvaranje zajedničke radne platforme unutar vladine koalicije

Kako bi vlada izdržala trenutni porast etnički uokvirenih konfrontacija među javnim mnjenjem i opozicionim strankama, u vezi sa kontroverznim izjavama ministara Srpske liste u vladi Kosova, neophodan je proaktivniji pristup. Nedovoljna koherentnost i politika sukoba, koja je na pomolu unutar vlade, veoma su neproduktivne za rad kosovske vlade, posebno u odnosu na zajednicu kosovskih Srba. Treba uzeti u obzir da implementacija prava zajednica ne zavisi od jednog ili dva ministarstva koje vode srpski predstavnici, nego je to stvar delovanja i napora cele vlade.

Dakle, albanske stranke i Srpska lista bi trebalo da se hitno slože o zajedničkoj radnoj platformi koja će omogućiti nesmetano funkcionisanje vlade, bez obzira na različite političke stavove koje njeni članovi imaju o statusu Kosova. Osnova ovog radnog dogovora bi trebalo da bude jasna razlika između političkih aspiracija ministara i bilo kojih vladinih službenika kao članova dotičnih političkih stranaka i njihovog rada i izjava u svojstvu vodećeg za instituciju, koju on/a legalno predstavlja, i člana vlade Republike Kosovo. Vlada bi takođe trebalo da se složi o praktičnim pravilima o terminologiji, koju bi njeni ministri trebalo da koriste kada govore o Kosovu, i o upotrebi državnih simbola, u skladu sa Zakonom o upotrebi državnih simbola.¹⁹ Ova pravila bi trebalo da spreče da javna upotreba zastava i drugih državnih simbola – zajedno sa imenom zemlje – postane tačka neslaganja između koalicionih partnera.

Inspiracija može doći iz primera stranaka koje rade u okviru zakonskog sistema, koji zapravo žele da promene ili okončaju. U Španiji, pokret za nezavisnost Katalonije, koji predvode Republička levica Katalonije (ERC) i Konvergencija i unija (CiU), je aktivno prisutan u španskom Kongresu poslanika i prilično zastupljen u Parlamentu Katalonije. U Evropskom parlamentu, prema EU kritički nastrojena grupa stranaka, Evropa slobode i direktne demokratije, okuplja stranke koje dele skeptičan pogled na Evropsku Uniju. U Belgiji, Nova flamanska alijansa (N-VA) je najveća politička stranka u koaliciji federalne vlade i vodi ključna ministarstva: unutrašnjih poslova, finansija i odbrane. Stranka teži flamanskoj nezavisnosti, ali je to ne sprečava da radi konstruktivno unutar belgijske federalne vlade. Njeni ministri uporno ističu da njihove dugoročne političke aspiracije za flamansku nezavisnost neće uticati na njihov rad u belgijskoj vladi. Na samom Kosovu, Samoopredeljenje nastavlja da se zalaže za ujedinjenje sa Albanijom i pokušava po svaku cenu da izbegne simbole Republike Kosovo. Iako je slučaj Srpske liste nešto drugačiji, s obzirom da ta stranka ne priznaje *trenutno* postojanje Republike Kosovo, ali

¹⁸ Zakon o opštim izborima u Republici Kosovo, članovi 5 i 29. http://www.kqz-ks.org/Uploads/Documents/zgjedhjetpergijthshme_en_oieflvprux.pdf

¹⁹ http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008_03-L038_en.pdf

učestvovanjem u vladi Kosova, svi vladajući partneri treba da podrže osnovni princip dobre vladavine koja takođe rezultira i u odvajanju kapaciteta vladinih članova koji predstavljaju celokupno društvo od uskih težnji političkih stranaka.

Kako širenje toka kontroverzi ukazuje, trenutne etničke tenzije koje okružuju rad vlade Kosova mogu da pogoršaju situaciju. Uprkos krhkosti odnosa između albanskih političkih stranaka i predstavnika Srpske liste, treba uzeti u razmatranje da učestvovanje Srpske liste u vladi nije samo neizbežno zbog trenutne podele mesta u kosovskoj Skupštini, nego takođe obebeđuje i plodno i perspektivno političko tle. Sadašnja kosovska vlada je sastavljena od političkih predstavnika apsolutne većine glasača na albanskoj i srpskoj strani i, u slučaju Srpske liste, takođe je blisko povezana sa vladom u Beogradu. Ovo daje vladi neophodnu političku moć i veze za bavljenje nekim od najvažnijih problema sa kojima se kosovsko društvo suočava, posebno sa velikim odlukama koje se tiču statusa srpske zajednice na Kosovu i kosovsko-srpskih odnosa.

C) Poziv EU i SAD da olakšaju situaciju

Ovu krhku priliku treba da iskoriste kao momentum nacionalni i međunarodni akteri od interesa, pogotovo EU i SAD, koje su puno uložile u stabilnost i blagostanje Kosova tokom proteklih 16 godina. Nastavak i razvoj dijaloga su ključni za ublažavanje trenutnog podizanja etničkih tenzija. Predstojeći pregovori između Kosova i Srbije, od kojih se očekuje da označe početak sastajanja između Visoke predstavnice za spoljnu politiku i bezbednost Evropske unije, Federike Mogherini, premijera Srbije, Aleksandra Vučića, i ministra spoljnih poslova, Ivice Dačića, i njihovih kosovskih pandana, Ise Mustafe i Hašima Tačija, 9. februara 2015., treba da reše ova i druga sa njima povezana pitanja.